

Rökstenens hemlighet.

Populärupplaga av Otto von Friesons
tolkning utgiven.

Varje svenskt skolbarn får lära sig, att den s. k. Rökstenen bär vårt lands och världens längsta och märkligaste runinskrift. Kring denna sten har en hel litteratur vuxit upp. Grunden för de moderna tolkningsförsöken lades av nordmännen Sophus Bugge i en avhandling 1878. I våra dagar har det tyngst vägande bidraget kommit ifrån professor Otto von Friesen i Uppsala, som bekant var främste runforskare, i dennes avhandling 1920 "Rökstenen — läst och tydd", skriver professor Birger Nerman i en artikel i Soc.-Dem.

Rökstenens inskrift, som torde förskriva sig ifrån 800-talet, är inte bara lång, den bjuder också på o-sedvanligt många svårigheter. Den äger runor av både det äldre 24-typiga alfabetet och av det yngre 16-typiga, men dessutom finner man lönskrift efter inte mindre än 7 olika chiffersystem. Redan härav förstår man, att tolkningsmöjligheterna på vissa punkter måste vara flera. Men därjämte kompliceras tolkningen av att inskriften innehåller åtskilliga avsiktligt dunkelt formulerade uttryck, t. ex. besvärjelser och anspelningar på myter och verkliga händelser.

Professor von Friesen har i dagarna utgivit en för den stora allmänheten tillrättalagd behandling av Rökstenen. Hans skrift ingår som N:r 23 i Vitterhetsakademiens populära serie små vägledning "Svenska fornminnesplatser" (Wahlström & Widstrands förlag, pris kr. 0:75).

Som von Friesen visar, är det av stor betydelse, i vilken ordning raderna på den fullristade stenen böra läsas — den av honom föreslag-

går igen i vissa särskilt betydelsefulla rader.

Rökstenen är ristad av en man vid namn Varen över hans son Vämod. Enligt von Friesens tolkning är ristningens innebörd följande: Vämod har stupat i strid mot en skara vikingar, snarast friser eller jutar. Det ålåg fadern att hämnas sin son, men kanske på grund av ålder, kanske av andra skäl, ansåg han möjligheten att föra hämnden oviss. Han "testamenterar" då genom runristningen hämnden åt en eller flera unga fränder. För att visa att den icke är utsiktslös, anför han några fall ur hävden och myten, då i en liknande situation vedergällning utkrävts. Den dristige goterkonungen Tjudrik från sydöstra Östersjökusten, som i den grå forntiden landsteg i Östergötland och härjade där, blev dock omsider fälld. Ett annat fall — Sibbe, helgedomens väktare, avlade vid nittio års ålder en hämnare. Även Balders död blev vedergäldad. Och inskriften slutar med en maning att slå till — "Jag säger ungdomen: Var dristig!"

Rökstenen ger oss således märkliga inblickar i vikingatidens sociala och religiösa föreställningsvärld. Men den är viktig även däri genom, att den skänker oss glimtar ur forntidens svenska diktning, ur de berättelser om gudar och människor, som förelågo i 800-talets Östergötland. I detta sammanhang kan erinras om, att vissa partier av inskriften äro avfattade på vers.

Runtolkningar löpa ofta fara att bli blott formella möjligheter. von Friesens hela runforskning äger en välgörande styrka i det sak- och